

AZ ÚJ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÓKERÜLETI BEOSZTÁS ÉS A TÁRSADALMI
IGAZSÁGOSSÁG KÉRDÉSE,
CSONGRÁD MEGYE PÉLDÁJÁN

Vida György¹

BEVEZETÉS

A 2000-es évek eleje óta egyre többször megkérdőjelezték az országgyűlési választási rendszer igazságosságát. Többek között az Alkotmánybíróság is vizsgálta a választókerületek aránytalanságát, s azt 2005-ben alkotmányellenesnek nyilvánította (HUJBERT Á. 2010). Ezt követően több sikertelen próbálkozás történt a rendszer megreformálására, majd a 2010-ben kétharmados többséggel kormányra kerülő Fidesz–KDNP új választási törvényt készített és fogadtatott el. Az új törvény legitimitását némiképp csökkenti, hogy míg az 1989-es törvény közmegegyezés útján jött létre, utóbbi csak a kormánypártok támogatását élvezi. Abban az esetben, ha ellenzéki támogatás nélkül alkotnak meg egy választási törvényt, felmerül a társadalmi igazságosság kérdése.

A választási földrajz egyik klasszikus szegmense a választókerületi beosztás eredményekre gyakorolt hatásának vizsgálata. Jellemző két kutatási irány, amit a dolgozatomban is vizsgálni fogok, a „gerrymandering” és a választókerületek aránytalan meghúzása, a „malapportionment” (GREGORY et al. 2000, JOHNSTON; R. 2002.). A gyakorlatban két szélsőséges módszerrel lehet elérni, hogy egy adott párt növelni tudja választási esélyeit. Az egyik módszer a tökéletesen homogén területi egységű választókerületek kialakítása, ahol az ellenfél a szokásosnál nagyobb mértékben győz, de a többi kerületben viszont vereséget szenved. A másik lehetséges módszer, hogy a kerületeket úgy alakítják ki, hogy a másik párt szavazótáborra lehetőleg szétszóródjon, és így a riválisok egyik mandátumot sem tudják megszerezni. Választási manipulációnak minősül még a választókerületek méretének aránytalan kialakítása is (JOHNSTON; R. 2002; WEBSTER, G. R. 2013).

A nemzetközi gyakorlatban közel 200 éve jelent meg az első választási manipulációra utaló kerületbeosztás az Egyesült Államokban, Massachusettsben. Ott a szalamandrára

¹ PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2. E-mail: vidagyorgy.vida@gmail.com

hasonlító kerületet számos későbbi manipuláció követte, miként más, főként többségi választási rendszerrel rendelkező országban is (KENNETH, C. M. 2008; WEBSTER, G. R. 2013, [1]).

Több típusa létezik a gerrymanderingnek, általában etnikai alapú vagy pártokat előnybe hozó határokat szoktak megalkotni. Szoktak még urbánus vagy rurális térségeket helyzetbe hozó gerrymanderingről beszélni, ahol úgy húzzák meg a határokat, hogy egyik vagy másik közösségnek nagyobb érdekérvényesítő ereje legyen (JOHNSTON; R. 2002.). Több publikáció is foglalkozott azzal, hogy az Egyesült Államokban a kongresszusi választásokon általában a fekete többségű területeken olyan választókerületeket hoztak létre, ahol a területhez úgy kapcsoltak fehérek által lakott térségeket, hogy mindenhol a fehérek legyenek többségben (WEBSTER, G. R. – QUINTON; N. 2010).

Kelet-Közép-Európa poszt-szocialista országában történtek etnikai alapú közigazgatási és választási lehatárolások (pl.: a balti államokban), de konkrét pártokat helyzetbe hozó gerrymanderingre most először kerülhet sor a térségben. Magyarországon 1990-ben az egyéni választókerületeket nagyjából úgy osztották fel, hogy a választópolgárok száma megközelítőleg azonos volt. Már ekkor jelentkeztek azonban problémás választókerületek (HUBAI L. 2004). Ekkor viszont még nem beszélhattünk tudatos „gerrymandering”, illetve „malapportionment” beavatkozásról, hisz az előtte lévő közel fél évszázadban nem élhettek a választópolgárok demokratikus jogaikkal. Az azóta eltelt évtizedekben a lakosság száma sok helyen módosult, és időszerűvé vált a határok újrarajzolása (HEGEDŰS G. 2007a). Csongrád megye esetében az új, kiugróan furcsa formájú szegedi kerületek az országban szinte egyedülállóak. Ezért aktuális megvizsgálni, hogy az új határok hogyan alakultak a mintaterületen.

A tanulmány kutatási hipotézisei:

1. A régi választókerületek aránytalanságait valóban mérsékelte az új határok meghúzása.
2. Az új választókerületi beosztás hosszú távon megoldja a társadalmi igazságosság kérdését.
3. Az új választókerületek megrajzolásában kimutatható a gerrymandering jelensége a törvényt alkotó kormányzó párt javára.

A fenti hipotézisek vizsgálatával választ kaphatunk Csongrád megye választásföldrajzi jellegzetességeire, és arra, hogy történt-e és ha igen, milyen mértékű volt a manipuláció az új határok megrajzolása során.

1. A 2011-TŐL HATÁLYOS VÁLASZTÁSI TÖRVÉNY RÖVID JELLEMZÉSE

A magyar parlamenti választási rendszer nagyon összetett, és ezen az új törvény sem változtat lényegében. A 2010-es országgyűlési választásokig 386 mandátum került felosztásra, ami úgy oszlott meg, hogy 176 egyéni választókerületre osztották fel Magyarországot, és itt versenyezhettek pártok által támogatott vagy független jelöltek. A jelöltállításhoz 750 darab választói ajánlás volt szükséges. A választás csak abban az esetben volt érvényes, ha a választásra jogosultak több mint fele részt vett a szavazáson. Ha egyik jelölt sem tudott abszolút többséget szerezni (50 % + 1 szavazat), abban az esetben második fordulót tartottak. A második fordulóban többnyire a három legtöbb szavazatot szerző jelölt mérettette meg magát, és itt már a relatív többség is elegendő volt a mandátum elnyerésére (BÖHM A. 2003).

Az egyéni képviselőválasztás mellett az arányos választási rendszerre jellemző pártlisták alkották választási rendszerünk másik pillérét. Magyarországon az összes megye és a főváros is egy területi választókerületet alkot. Egy párt vagy mozgalom akkor indíthat listát egy megyében, ha az adott terület körzeteinek egynegyedében, de legalább két egyéni választókerületben jelöltet tud állítani. Ezenkívül létezik még egy országos lista is, amely arányosító funkciót tölt be. Az országos listára az egyéni jelöltekre leadott, de mandátumot nem eredményező úgynevezett töredékszavazatok kerültek fel. Régi rendszerben 386 képviselői hely elméletben 176 egyéni választókerületi, 152 megyei listás és 58 országos listás helyből állt (BÖHM A. 2003, HAJDÚ Z. 2006).

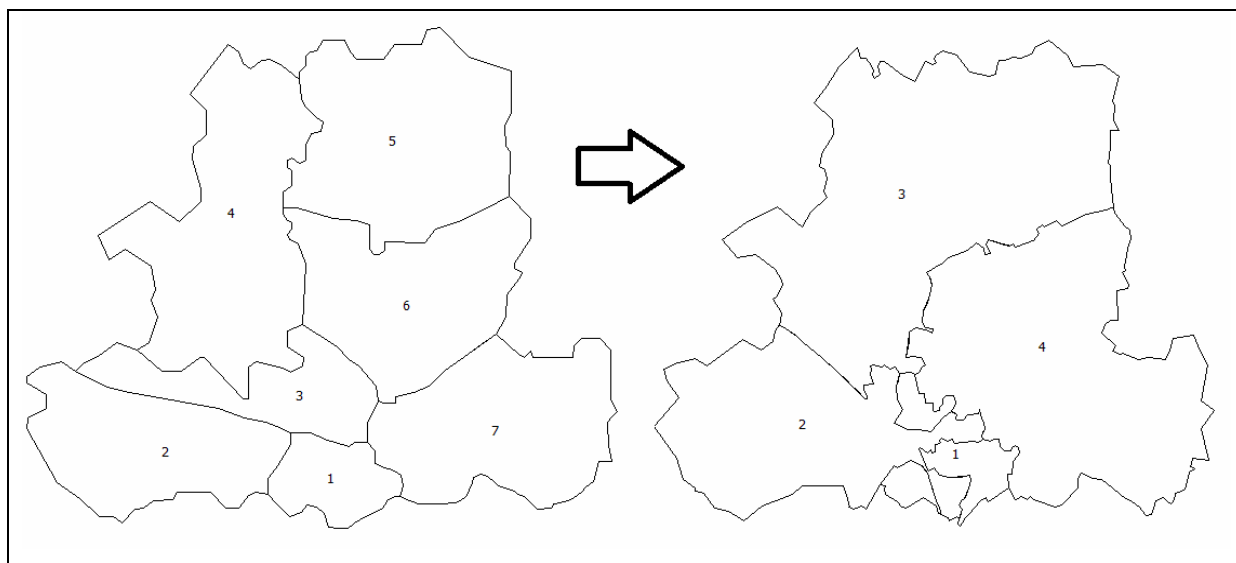
1990-től többször módosították az országgyűlési választási törvényt (1994. évi III. törvény, 1997. évi XCVI. törvény, 1997. évi C. törvény), de átfogó reformra nem került sor. A 2000-es években folyamatosan a politika keresztüzébe került az országgyűlési képviselői helyek számának csökkentése és a választókerületek módosítása, de ezek a kellő támogatás megszerzése nélkül kudarcba fulladtak (HAJDÚ Z. 2006, HUJBERT Á. 2010). A 2010-es országgyűlési választásokon győztes Fidesz–KDNP az alaptörvény módosítása mellett a sarkalatos 2/3-os választójogi törvény megváltoztatására is vállalkozott. Végül 2011. december 23-án fogadta el a parlament a CCIII. törvényt az országgyűlési képviselők választásáról [2].

A 2011. évi CCIII. törvény számos újítást tartalmaz az előzőhöz képest. Az eddigi kétfordulós választásokat felváltja az egyfordulós, tehát nem szükséges az egyéni körzetekben abszolút többséget szerezni, elég relatív győzelmet aratni (BALOGH L. 2012). Álláspontom

szerint ez a nagypártoknak kedvez, hisz a kisebb pártoknak kevés esélyük lesz egyéni kerületeken mandátumot szerezni.

Megszűnik a megyei lista és a listaállítás szabályai is módosulnak. Ezentúl az a párt állíthat listát, aki legalább kilenc megyében és a fővárosban összesen 27 egyéni választókerületben tud jelöltet állítani. Az ajánlásnál egy választópolgár javasolhat több képviselőt is, ez könnyíti az indulást, de a töredékszavazatok elosztásában mégis hátrányba kerülnek a kispártok, hisz mostantól a győztesek is kapnak töredékszavazatot [2]. Érdemes megjegyezni, hogy ebben a választási szisztémában némiképp csökken a jelentősége annak a választókerületi lehatárolásnak, ahol szándékosan hagyjuk túlnyerni a riválist, hiszen ő is kap töredékszavazatot a győzelmén felül. Fontos elem, hogy a határon túli kettős állampolgársággal rendelkező magyarok is kaptak szavazati jogot, bár akinek nincs magyarországi lakhelye, csak listára voksolhat. A parlamenti képviselők száma 386-ról 199-re csökkent, ami 106 egyéni választókerületi, és 93 listás helyből áll össze, és lesznek úgynevezett nemzetiségi listák is (BALOGH L. 2012, [2]).

Földrajzi szempontból a legérdekesebb vizsgálendő kérdés az új választókerületek lehatárolása. A választókerületek határát az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény 2. számú melléklete tartalmazza. A korábbi 176 egyéni választókörzetből 106-ot alakítottak ki, főként összevonással, átalakításokkal. A megyehatárokat továbbra sem léphetik át a kerületek, holott ez bizonyos helyeken indokolt lenne. Így kerül Szeged belvárosa és Öttömös (tortacikk körzetforma) vagy Debrecen bizonyos városrészei és a környező határ menti települések egy választókerületbe. Csongrád megyét a 176 egyéni választókerület beosztás hét, a 106-os pedig négy részre osztotta [2] (1 ábra).

1. ábra. Csongrád megye országgyűlési választókerületeinek módosulása 2011 után.

Forrás: HEGEDŰS G. (2007a), <http://www.terport.hu/tematikus-terkepek/csongrad-megye-egyeni-valasztokeruletek> (Letöltés ideje 2013.09. 18.) Szerk.: Vida Gy. 2012.

A mórakalmi–szegedi egyéni választókerületeket újabb szegedi városrészekkel egészítették ki, a makói kistérség településeit Hódmezővásárhelyhez vonták, valamint Szenteshez hozzárendelték a csongrádi kistérség településeit és a Duna–Tisza közti homokhátság megyei részének meghatározó részét. Megfigyelhető továbbá, hogy a Szeged 1. választókerület különös formájúra sikeredett. Ha a törvényszöveg pontos leírását követjük, akkor a kerület két részre oszlik, ezért normasértő, mivel a törvény csak összefüggő egyéni választókerületeket enged kijelölni [2, 3].

Összességében az új választási rendszer megmarad vegyesnek, de egy kicsit a többségi rendszer irányába mozdul el. Ennek egyik oka az, hogy az egyéni mandátumok aránya magasabb, mint a listásoké. Erős szűrővel rendelkezik a szisztéma az újonnan alakuló, illetve kisebb pártokkal szemben, hisz az 5%-os bejutási küszöb és az ajánlószelvények összegyűjtése nehéz feladat. Ez azt jelenti, hogy a jelenleg meglévő politikai erőket beskatulyázza a rendszer, ami további passzivitást eredményezhet a választópolgárok körében, akik nem támogatják egyik nagyobb csoportot sem. A töredékszavazatok elosztása is a kispártok mandátumszerzését nehezíti. Ezért a választási szerkezet inkább a stabil kétpólusú rendszert támogatja. Csongrád megyében négy új választókerület alakult ki a régi hétből, amelyből a szegedi 1-es meglehetősen furcsa formájú.

2. A 2011-IG ÉRVÉNYES VÁLASZTÓKERÜLETEKRE JUTÓ SZAVAZÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

Fontos kimutatni, hogy az előző választási rendszerben a választókerületek között mekkora torzulás volt, és ez időben hogyan alakult. Vizsgálatomhoz a szükséges adatokat a www.valasztas.hu honlapról szereztem be. Először az egy kerületre jutó átlagos választópolgárok számát számítottam ki úgy, hogy az országos választásra jogosultak számát osztottam a 176 választókerülettel. Majd kiszámoltam a torzulás mértékét, vagyis és egy egyéni választókerület milyen mértékben tér el a középértéktől. Így minden választókerülethez társítható egy arányszám, amely megmutatja, hogy az adott választókerület a népességszám tekintetében mennyire marad el az átlagtól (1-nél kisebb értékek), illetve mennyire túlsúlyos (1-nél nagyobb értékek) az ideális átlagértékhez képest (1. táblázat).

Egy választási kerületbeosztás soha sem lehet tökéletes, de törekedni kell rá a társadalmi igazságosság miatt. A 2011-es választási törvény záradéka 15% eltérést határoz meg a mindenkori középértéktől. Ha ennél nagyobb torzulás áll elő, akkor kötelezi a parlamentet a módosításra [2]. Ilyen kerület nincs az új rendszerben a 2010-es minták alapján, de már 2014-ben nagy valószínűséggel lehet.

Országgyűlési egyéni választókerületek	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Szeged 1.	1,09	1,11	1,11	1,10	1,08	1,09
Szeged 2.	1,32	1,30	1,30	1,30	1,32	1,35
Szeged 3.	1,16	1,19	1,22	1,23	1,26	1,27
Csongrád	1,07	1,05	1,05	1,04	1,03	1,02
Szentés	0,83	0,82	0,81	0,80	0,78	0,76
Hódmezővásárhely	1,07	1,06	1,04	1,04	1,02	1,02
Makó	0,94	0,92	0,90	0,88	0,87	0,85

1. táblázat. Az egyéni választókerületekre jutó választópolgárok számának eltérése az országos átlag értéktől, Forrás: www.vokscentrum.hu és www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012

Már az 1990-es választásokon érzékelhető volt a választókerületek méretbeli aránytalansága, hisz a hétből három kerületben torzulást tapasztaltam. A legszembetűnőbb a szegedi 2-es választókerület, ahol már akkor nagy eltérés volt. Emellett a szegedi 3-as és a szegedi 1-es kerület is éppen csak a határon belül volt. Negatív irányba történő kilengést a szentesi kerületben tapasztalhattunk, ami már akkor elég szembeötlő volt, hiszen itt voltak arányait tekintve a legkevesebben. Ebben a kerületben „ért” legtöbbször a választópolgárok szavazata. A kezdeti torzulások idővel egyre nagyobb mértékűek lettek. 1994-re a szegedi 1-es választókerületben is viszonylag sok lett a választó. A szegedi kerületeket leszámítva viszont mindenhol csökkent a középértékhez viszonyított szavazásra jogosultak száma. Ez a folyamat 2010-ig jellemző, amikor már a makói térségben is sokkal kevesebb szavazó volt az országos átlaghoz viszonyítva. A torzulás mértékét jelzi, hogy a szegedi 2-es és a legkevesebb szavazóval rendelkező szentesi 5-ös választókerület közötti differencia (27 217 fő) nagyobb volt 2010-ben, mint az ország 2010-ben legkisebb választókerülete (Veszprém 1, 26 985 fő).

A régi hét választókerületből kettő volt a mindenkori átlag közelében, egyben még elfogadható mértékű volt a torzulás, kettőben sokkal többen voltak, míg a makói és szentesi kerületben túl kevesen. A szegedi 3-as kerületben történt a legnagyobb változás pozitív irányba a szavazónépességet illetően. Tehát megállapítható, hogy 2010-re több mint időszerű volt a határok átrajzolása.

A választópolgárok számának alakulását több tényező is befolyásolja. Ilyen a természetes szaporodás, ami az országos viszonyokhoz hasonlóan Csongrád megyében is

kedvezőtlenül alakult az időszak során, és itt is folyamatosan csökkenő népességet regisztrálhattunk. Ez ugyanakkor területenként eltérő mértékű volt, míg bizonyos falusias térségekben (pl.: Csanytelek, Felgyő, valamint Csanádpalota térsége) kevesebb gyermek született, addig a szuburbanizáció által érintett Szeged környéki térségekben kedvezőbbek voltak az értékek. A gazdasági helyzet közvetett módon befolyásolja a választókerületek népességszámának alakulását, hisz folyamatos, egyenlőtlen belső migrációt generál a fejletlenebb és a fejlettebb térségek között. Általában a fiatalabb, iskolázottabb társadalmi rétegek költöznek el, így emelik a választópolgárok számát az adott területen, míg a fejletlenebb térségekben előregedő és egyre csekélyebb számú szavazó marad. Tudományos munkák támasztják alá, hogy a magasabban iskolázott, urbánusabb, fejlettebb térségekben magasabb a választási aktivitás, így a különbséget okozó két fő ok (a választópolgárok számának és a részvételi arálynak a különbsége) együtt jelentkezik, ami időnként szélsőséges, kétszeres torzulást okoz (KOVÁCS Z. 2000, KARÁCSONY G. 2006, MÉSZÁROS et al. 2007, JANKÓ F. – KOMORNOKI M. 2008.).

Mint tudjuk a 2011. évi CCIII. törvény 2. számú mellékletében Csongrád megyét négy választókerületre tagolták. Vajon az új határok csökkentették-e a különbségeket, vagy esetleg növelték azokat? Erre vonatkozóan már végeztek kutatást az egész országra, amit teljes népességaránnyal számoltak [4]. Én viszont a választásra jogosultak számát veszem alapul, amikor az új választókerületek szerint modellezem a 2006–2010 közötti országgyűlési választásokat. A legutóbbi választások óta (2010) kis mértékben módosult a szavazásra jogosultak száma, de ezek az adatok nem elérhetők. Az átalakított választókerületi beosztás után az volna elvárható, hogy csökkenjenek a torzulások, és igazságosabb eloszlás felé mozduljon el az új rendszer. Az alábbiakban azt vizsgálom, hogy mi változott a korábbi viszonyokhoz képest. A választásra jogosultak számát mutatja a táblázat a 2006-os és 2010-es parlamenti választások időpontjában az újonnan megalkotott választókerületekre számolva (2. táblázat).

	2006		2010	
Csongrád megye	Választásra jogosultak	Választásra jogosultak aránya	Választásra jogosultak	Választásra jogosultak aránya
1. számú országgyűlési választókerület	80762	1,06	81776	1,08
2. számú országgyűlési választókerület	84294	1,11	86175	1,14
3. számú országgyűlési választókerület	87197	1,15	85368	1,13
4. számú országgyűlési	83769	1,10	83215	1,10

választókerület				
Egy országgyűlési választókerületre jutó átlag	75907	1,00	75796	1,00
Választásra jogosultak száma országosan	8 046 129		8 034 394	

2. táblázat Csongrád megye új választókerületeinek mérete a választásra jogosultak száma alapján, a 2006-os és 2010-es választási adatok alapján.

Forrás: www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012.

Országos szinten a 2006-os és a 2010-es állapotot figyelembe véve egy új választókerületre átlagosan 75 907 illetve 75 796 fő jutna. Csongrád megyében azt tapasztaljuk, hogy mind a négy területen több a választók száma. Az összevonások tehát a korábbi szentesi és makói térségekben megszüntették a kisebb méretből fakadó torzulást. Ennek mértéke az elfogadhatónak ítélt 15%-os határon belül van három kerületben, de a szegedi 2-es még a változtatások után is túl nagy maradt. A jelenlegi választási törvényben tettek egy kitételt, hogy az egyes választókerületek szavazásra jogosultjainak aránya maximum 15%-al mozdulhat el a mindenkori középértéktől. A szegedi 2-es épp ezen a határon belül van, ha a 2010-es adatokat vizsgáljuk, de 2014-re valószínűsíthetően már túl nagy lesz.

A szentesi választókerületben viszonylagosan sok a szavazók száma a szegedi 1-es és a hódmezővásárhelyi 4-eshez képest, de ez a jövőben nem fog gondot okozni, mert ha a népesség változásának dinamikáját vizsgáljuk, akkor ott vélhetően csökkenni fog a választásra jogosultak száma az erős elvándorlással sújtott rurális térségek miatt. Az 4-es kerületben vélhetően csökkenni fog a népesség, de ez is elfogadható lesz egy bizonyos ideig.

Megállapításaim szerint a négy új kerületből kettő problémás lesz a jövőben. Az egyik a szegedi 2-es, ahol már most torzulás tapasztalható, amit a szuburbanizáció és Szeged népességének jelenlegi növekedési üteme tovább fokoz majd a jövőben. 2014-re várhatóan már átlépi a törvényben is megkötött 15%-os határt. A másik hosszabb távon kialakuló malapportionment a szegedi 1-est sújtja. Itt viszonylag magas a szavazók száma ahhoz képest, mint amilyen népesedési kilátásokkal néz szembe a térség. Ez azt jelenti, hogy mérete egy idő után túl nagy lehet az átlaghoz képest.

Összességében megállapítható, hogy a korábbi aránytalanságot ugyan orvosolták az új törvénnyel, és csökkentették a torzulásokat, de a szegedi 2-es billegő választókerületet túlságosan nagyra hagyták, ami a társadalmi igazságosság szempontjából kedvezőtlen. A mezővárosias választókerületek csökkenő népessége a jobboldalnak kedvez, hisz kevesebb szavazattal meg lehet nyerni ezeket a térségeket, ha az eddigi tapasztalatokat vesszük alapul.

A jövőben ismét problémás lesz az új választókerületek közötti aránytalanság, ezért 2. hipotézisem nem bizonyosodott be.

1. AZ ÚJ VÁLASZTÓKERÜLETEK RÉSZVÉTELI ARÁNYÁNAK VÁRHATÓ ALAKULÁSA A 2006–2010 KÖZÖTTI VÁLASZTÁSOK ALAPJÁN

A malapportionment jelenségét a részvételi arányok területi eltérése teszi teljessé, hiszen ha viszonylag kevés választópolgárra alacsony részvételi arány a jellemző egy adott területen, akkor kettős torzulás következhet be. Ezt szem előtt tartva elemzem a választók voksolási hajlandóságát az új választókerületekre lebontva.

A tudományos kutatók körében megoszlik a vélemény, hogy a választási hajlandóságot hogyan befolyásolják az egyes társadalmi-gazdasági tényezők. A korábbi választások szerint a magyar szavazók aktivitását a legnagyobb mértékben a lakóhely, az életkor és az iskolázottság determinálja. A városias-nagyvárosias térségekben általában magasabb a részvételi arány, mint a falusias körzetekben (KOVÁCS Z. 2000). Ez a megállapítás kisebb módosításokkal Csongrád megyére is igaz volt a régi választókerületek szintjén. Az elmúlt két évtized választási gyakorlatában a két megyei jogú város kerületeiben átlagban magasabb részvételt mértek, mint a mezővárosias és falvakkal sűrűbben ellátott csongrádi és makói kerületekben (HEGEDŰS G. 2007a,b, HUJBERT Á. 2010) (4. 5. mellékletek).

Vizsgáljuk meg, hogy a választókerületek átrendezése után milyen részvételi arányokat várhatunk, ha a 2006-os és 2010-es parlamenti választások első fordulójából indulunk ki, és ez hogyan befolyásolja az új rendszer által kialakuló különbséget (a választópolgárok számának eloszlása). A szavazóköronkénti eredmények új választókerületbe való sorolását követően az országgyűlési választásokon megjelentek számát elosztottam a szavazásra jogosultak számával. Az alábbi táblázat ezeket az értékeket mutatja, viszonyítva az országos értékekhez (3. táblázat).

	2006		2010		2006–2010
Csongrád megye	Választásra jogosultak	Szavazáson megjelentek	Választásra jogosultak	Szavazáson megjelentek	Átlagos részvételi arány
1. számú országgyűlési választókerület	80762	56150	81776	50796	65,82%
2. számú országgyűlési választókerület	84294	57926	86175	55274	66,43%
3. számú országgyűlési választókerület	87197	54429	85368	48837	59,81%
4. számú országgyűlési választókerület	83769	54020	83215	51893	63,42%

Országos átlag	8 046 129	5 457 553	8 034 394	5 172 222	66,11%
----------------	-----------	-----------	-----------	-----------	---------------

3. táblázat Csongrád megye új választókerületeinek részvételi arányai, ha a 2006-os és 2010-es választásokat vesszük alapul.

Forrás: www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012

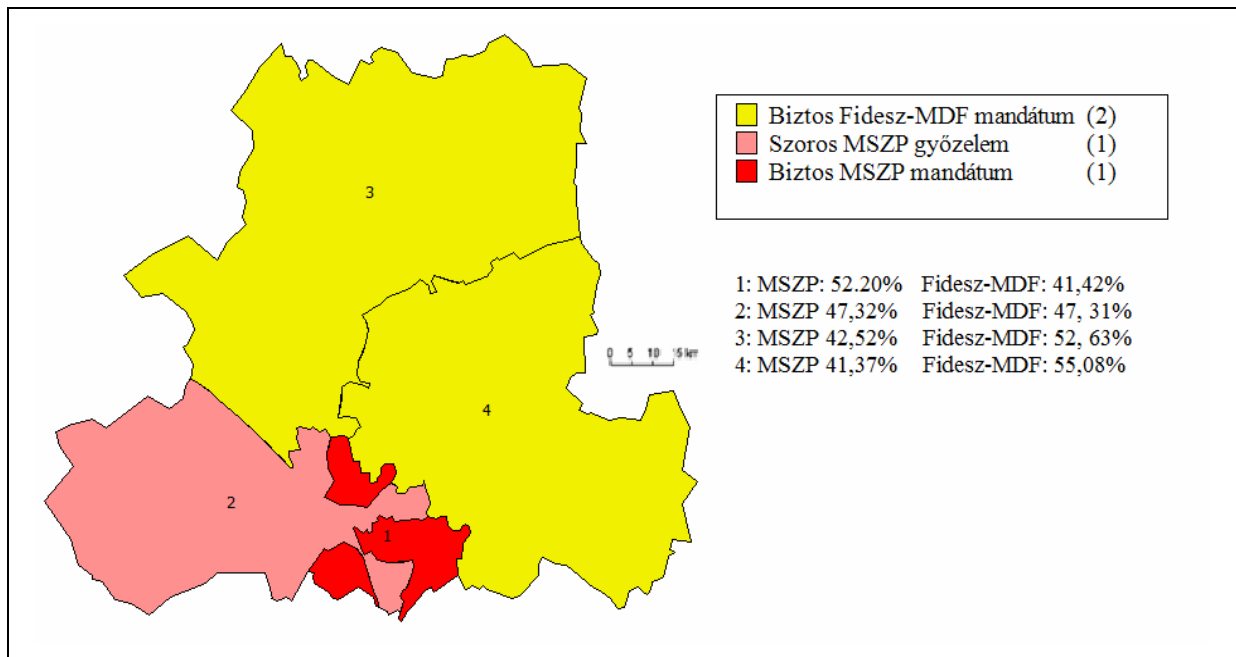
Szembetűnő, hogy a négyből három kerületben alacsonyabb volt a részvétel, mint az országos érték, csak a szegedi 2. választókerület tudott magasabb arányt elérni. A szentesi térség alacsonyabb részvételi arányait „kompenzálja”, hogy a bejegyzett választók száma viszonylag nagy, s ez mondható el a hódmezővásárhelyi és a szegedi 1-esről is. Egyedül a szegedi 2. számú választókerületben tapasztalható az országos átlagot meghaladó részvételi arány. Ha a természetes szaporodás és a migráció az eddigi mintázat szerint folytatódik, akkor egy bizonyos idő után komoly problémát jelenthet a szegedi 2-es választókerület.

Összességében kijelenthető, hogy ha a 2010-es országos eredményt vesszük alapul, akkor az országos átlagértéket a megye valamennyi új választókerülete meghaladja, igaz eltérő mértékben. 2014-re viszont a szegedi 2. számú kerület várhatóan túllépi a megengedett törvényi határt, hisz most is épp a határon van. Tehát 2014-re már Csongrád megyében lesz egy problémás választókerület, ami túlságosan nagy lesz, és ahol kettős torzulás is kialakulhat.

4. AZ ÚJ VÁLASZTÓKERÜLETEK VÁRHATÓ PÁRTPREFERENCIÁINAK VIZSGÁLATA A 2002-ES ÉS 2006-OS PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK EREDMÉNYEI ALAPJÁN

Megvizsgáltam, hogy a 2002-es és a 2006-os országgyűlési választások miként alakultak volna, ha az új választókerületi beosztás szerint szavaztunk. Az új választókerületek pártszimpátiáit a szavazóköri és települési eredmények új választókörzetekbe történő csoportosításával értem el.

A 2002-es országgyűlési választásokon a hét egyéni kerületből ötben a Fidesz–MDF jelöltjei nyertek, kettőben a szocialisták. Tehát a megyéből megszerezhető egyéni mandátumok 71,43%-a a jobboldalé, 28,57% a szocialistáké volt. Ha az új választókerületekkel modellezzük a választások kimenetelét, akkor az alábbi eredmények jönnek ki (2. ábra).

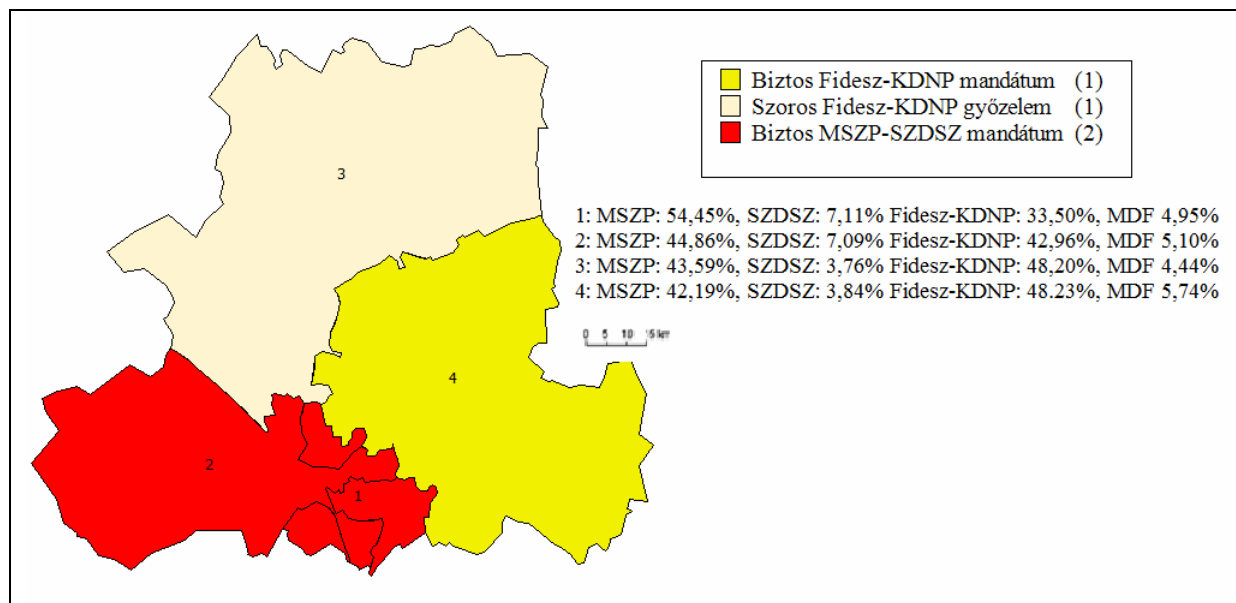
2. ábra A 2002-es országgyűlési választások eredménye Csongrád megyében, az új választókerületekre

Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2013.

A négy új kerületből egyben az MSZP, kettőben a Fidesz–MDF szövetség biztosan nyerne és lenne egy billegő kerület, ahol a szocialisták épp elhoznák volna a mandátumot. Fontos megjegyezni, hogy az akkori politikai helyzetben a második fordulóban sokkal többen szavaztak a polgári pártra, mint az elsőben, így azt a billegő helyet is vélhetően elhozná a polgári párt. A mandátumok eloszlása a listás szavazatok alapján 50-50%, ami a szocialistáknak kedvezne. Ha a Fidesz elhozza a billegő kerületet, akkor már 75-25% lenne az arány, ami viszont a jobboldalnak kedvezne.

Megoszlanak a vélemények arról, hogyan kell vizsgálni az új választókerületeket. Van, aki nem számolja az azóta megszűnt pártokat [3], de én fontosnak tartom megvizsgálni a kispártok szerepét is. Ha az MSZP–SZDSZ kontra Fidesz–MDF tengelyt vizsgáljuk, akkor a szegedi körzetek biztos balliberális mandátumot hoznának, ami 50-50 %-os mandátumeloszlást alakítana ki a megyében.

2006-ban fordult a kocka, így a régi hét egyéni kerületből ötben az MSZP–SZDSZ akkori kormánykoalíció jelöltjei nyertek, kettőben a Fidesz–KDNP. Tehát a megyéből megszerezhető mandátumok 71,43%-a lett a balliberális koalícióé és 28,57% a jobboldalé. Ha a 2006-os választás az új rendszerben történt volna, az MSZP egyedül elhozta volna a két szegedi kerületet, a Fidesz a szentesi és a hódmezővásárhelyi választókerületben diadalmaskodott volna.

3. ábra 2006-os országgyűlési választások eredménye Csongrád megyében, az új választókerületekre

Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2013.

A 2006-os politikai helyzetben az SZDSZ kiállt a szocialisták politikája mellett, az MDF viszont eltávolodott a Fidesz–KDNP irányvonalától, így érdemes ebből a szemszögből is megvizsgálni a választások akkori kimenetelét. A balliberálisok mandátumarány-vesztése szenvedtek, hisz a 71,43% helyett csak az 50%-ot kaptak volna. Ez úgy alakult ki az új szisztémában, hogy a szocialistákat támogató szentesi kerületet a jobboldali csongrádihoz, a makóit meg a Fidesz–KDNP fellegvár Hódmezővásárhelyhez csatolták.

Összességében a két országgyűlési választás alapján az új kerületekből kettő két stabil jobboldali, egy stabil szocialista, valamint van egy billegő, a Fidesz által megszerezhető választókerület is.

4. AZ ÚJ VÁLASZTÓKERÜLETEK MODELLEZÉSÉBŐL LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK

A 2002-es és 2006-os országgyűlési választások pártlistás szavazatainak térbeli eloszlásából és arányaiból következtetni lehet a gerrymandering meglétére és mértékére. A szegedi 1-es kerületben a jogalkotók egyértelműen próbálták koncentrálni és elkülöníteni a szocialista szavazókat, hogy a 2-esben nagyobb eséllyel indulhassanak a Fideszes jelöltek. Az 1-es kerülethez csatolt környező települések (Deszk, Kübekháza, Ferencszállás) is inkább MSZP-szimpatizáns szavazókkal rendelkeznek. Itt a szocialisták rendre több szavazatot szereztek, mint a jobboldali pártok, s rendszerint 50% felett teljesítettek. A Fidesz viszont 40%-nál kevesebbet szerzett mindkét voksoláskor. 2006-ban 32% körül teljesített, ami az országos eredményénél 10%-kal volt gyengébb.

A szegedi 2-esben már nem ez a helyzet. A homokhátsági falvak Szegedhez csatolását nem szüntették meg, sőt még kapcsoltak is falvakat a kerülethez, ennek egyértelmű célja a heterogén, kevert választókerület létrehozása, ahonnan könnyebb elhozni a mandátumot, mintha csak a szegedi és a közvetlen hozzá kapcsolódó szuburbán települések tartoznának hozzá. Sőt a határváltoztatásokkal olyan település maradt ki a szegedi kerületekből, ami társadalmi-gazdasági szempontból szervesen hozzá tartozik. Ilyen a kutatásomban tipizált erős balliberális szimpátiájú Algyő, amit a jobboldali hódmezővásárhelyi választókerülethez csatoltak.

A szentesi központtal rendelkező 3. egyéni választókerületben is a homogenizálás tapasztalható. Az inkább baloldali attitűdökkel rendelkező Szentes kerületéhez hozzácsatolták a csongrádi és a homokhátsági inkább jobboldali beállítottságú települések jó részét, valamint Sándorfalvát. Ugyanez a rendező elv látható a hódmezővásárhelyi választókerület lehatárolásánál is. A Makó környéki baloldallal szimpatizáló falvakat a Fidesz fellegrátnak számító hódmezővásárhelyi kerülethez kapcsolták.

Szerintem az új választókerületek nem oldották meg hosszú távon az aránytalanságok felszámolását, a pártok közötti korrekt eloszlást, és a regionális nagyváros Szeged, valamint a környező rurális térségek összekötését. Álláspontom szerint érdemes lenne különválasztani a városrégió és a mezővárosias térségek településeit. Ezt erősen megnehezíti a megyehatár, mint megkötő vonal. Csongrád megyében három kerületben a baloldali szimpatizánsok széttördelése volt a cél, míg a szegedi 1-ben homogenizálásra törekedett a Fidesz–KDNP, amikor meghatározta az új választókerületeket.

ÖSSZEGZÉS

Az első hipotézisem, hogy a régi választókerületek aránytalanságait mérsékelte az új kerületi beosztás Csongrád megyére egyértelműen bebizonyosodott. A régi rendszer hiányosságai és aránytalanságai kézzel foghatóak voltak, létezett Csongrád megyében túlsúlyos és aránytalanul kicsi választókerület is. Ezeket az új határok csökkentették, bár idővel a problémák újra jelentkezni fognak.

A tanulmányban megvizsgáltam, hogy az új választókerületi beosztás hosszú távon megoldja-e a társadalmi igazságosság kérdését. Itt a választókerületek népességszámának változását vettem alapul, ami alapján elmondható, hogy hosszú távon nem oldja meg a kerületek közötti aránytalanságokat az új törvény. Megállapításaim szerint a négy új kerületből kettő problémás lesz a jövőben is. Az egyik a szegedi 2-es, ahol már most torzulás

tapasztalható, amit a szuburbanizáció és Szeged népességének jelenlegi növekedési üteme tovább fokoz majd, a másik hosszabb távon kialakuló malapportionment, a szegedi 1-est sújtja. Itt viszonylag nagy a szavazók száma ahhoz képest, amilyen népesedési kilátásokkal néz szembe a térség. Tehát hosszú távon nem jelent megoldást a társadalmi igazságosság kérdésére az új szisztéma sem.

Harmadik hipotézisem, hogy az új választókerületek megrajzolásában gerrymandering történt a törvényt alkotó kormányzópart javára ugyancsak beigazolódott. Kutatásom eredménye, hogy Csongrád megyében három kerületben a különböző szimpátiájú szavazók összekeverése történt a jobboldali előny megtartása érdekében, míg a szegedi 1-esben a szocialista voksolók homogenizálásra törekedett a Fidesz–KDNP, amikor meghatározta az új választókerületeket. Összességében a kutatás azt tűzte ki, hogy részletesen megvizsgálja az új választási törvény tükrében Csongrád megye választásföldrajzi jellemzőit. A továbbiakban hasznos lenne az új választókerületek szerint részletesen megvizsgálni az ország többi megyéjét is.

IRODALOM

- BŐHM A. 2003: A társadalom politikai tagoltsága. In: PERCZEL GY. (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 202-213.
- BALOGH L. 2012: Kormányformák, választási rendszerek, választások Kelet- és Kelet-Közép-Európában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 218 p.
- GREGORY, D. –JOHNSTON, R.J. – PRATT, G. –WATTS, M. 2000: The Dictionary of Human Geography. Backwell Publishing, Oxford. 976 p.
- HAJDÚ Z. 2006: A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi kérdései. Múltunk 2006. 51. 1. pp. 137-169.
- HEGEDŰS G. 2007a: Az Alföld 1990 és 2006 közötti választásföldrajzi sajátosságainak áttekintése. In: SZÓNOKY ANCSIN G. – PÁL V. – KARÁNCZI Z. (szerk.): A határok kutatója. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szeged–Szabadka. pp. 123–129.
- HEGEDŰS G. 2007b: A választási aktivitás és az életminőség területi különbségeinek néhány összefüggése Szegeden. Földrajzi Értesítő.56. 1-2. pp. 113-123.
- HUBAI L. 2004: Választási földrajz. In: SZOBOSZLAI GY. (szerk.): A közjogi választások egyes elméleti és gyakorlati kérdései. Állami Nyomda Rt., Budapest. pp. 285-305.
- HUJBERT Á. 2010: Földrajzi igazságtalanság a magyar országgyűlési választási rendszerben. Szegedi Tudományegyetem Gazdaság - és Társadalomföldrajz Tanszék. Szeged, 34 p.
- JANKÓ F.–KOMORNOKI M. 2008: Szuburbanizáció és választási földrajz: átalakuló pártválasztás Budapest térségében. -Tér és Társadalom. 22.4. pp. 115–134.
- JOHNSTON, R. 2002: Manipulating maps and winning elections: measuring the impact of malapportionment and gerrymandering. Political Geography. 21.1. pp. 1-31.
- KARÁCSONY G. 2006: Árkok és légvárak. A választói viselkedés stabilizálódása Magyarországon. In: KARÁCSONY G. (szerk.): Parlamenti választások 2006. DKMKA-BCE PTI, Budapest. pp. 59-103.

- KOVÁCS Z. 2000: Voksok a térben. A magyar parlamenti választások földrajzi jellemzői. In: BÓHM A.-GAZSÓ F.-STUMPF I.- SZOBOSZLAI GY. (szerk.): Parlamenti választások 1998. Századvég Kiadó, Budapest. pp. 100-115.
- KENNETH, C. M. 2008: The original gerrymander. *Political Geography*. 27. 8. pp. 833-839.
- MÉSZÁROS, J. – SOLYMOSI, N. – SPEISER, F. 2007: Spatial distributiun of political parties in Hungary 1990–2006. – *Political Geography*. 26.7. 804–823.
- NAGY, G. 2007: Changes in the political landscape in Hungary and the South Great Plain between 1990-2006. In: KOVÁCS Cs. (szerk.): From villages to cyberspace. Department of Economic and Human Geography, University of Szeged. pp. 401-415.
- WEBSTER, G. R. – QUINTON; N. 2010: The electoral geographies of two segregationist („Jim Crow”) referenda in Alabama. *Political Geography*. 29. 7. pp. 3-14.
- WEBSTER, G. R. 2013: Reflections on current criteria to evaluate redistricting plans. *Political Geography*. 2013. 32. pp.1.3-14.

Internetes források

- [1] <http://www.fraudfactor.com/ffgerrymander.html>, (2012.12. 01.)
- [2] <http://www.magyarkozlony.hu/pdf/11526>, (2012.09. 02.)
- [3] http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/08/16/atbillenteni_visszaszerezni_meghodontani, (2012.09. 24.)
- [4] <http://mindigis.blogspot.hu/2012/02/az-uj-valasztokeruletek-nepesseg.html>, (2012.12. 11.)